ONDERZOEKSCENTRUM SOCIALE INCLUSIE · KAREL DE GROTE HOGESCHOOL

Sociaal werk en gezinsplanning

Een verkennend onderzoek naar de ervaringen, drempels en verwachtingen van kwetsbare cliënten in Vlaanderen

Vicky Lyssens-Danneboom · 2025

Wat is gezinsplanning?

De keuzes die mensen maken over het al dan niet krijgen van kinderen, het moment en het aantal. Het gaat niet alleen om geboorteregeling, maar ook om een kinderwens verkennen, een zwangerschap uitstellen, de tijd tussen zwangerschappen bepalen en steun zoeken bij vruchtbaarheidsproblemen.

Probleemstelling

Gezinsplanning is een erkend mensenrecht, maar niet iedereen kan het even goed waarmaken. Ook in Vlaanderen botsen maatschappelijk kwetsbare groepen op drempels: kosten, wachttijden, wantrouwen.

Keuzes over kinderen hangen samen met inkomen, huisvesting en relaties. Gezinsplanning is dus ook een **sociale kwestie**. Toch krijgt ze relatief weinig aandacht in het sociaal werk, en hoe cliënten zelf naar die rol kijken, is nauwelijks onderzocht.

Doel

Beter begrijpen wat sociaal werk kan betekenen bij reproductieve keuzes en waar de grenzen liggen, vanuit het perspectief van cliënten zelf, met aandacht voor hun autonomie, leefomstandigheden en rechten.

Onderzoeksvragen

1. Hoe beleven kwetsbare cliënten gezinsplanning?
2. Welke drempels ervaren zij daarbij?
3. Welke rol zien zij voor sociaal werkers, en onder welke voorwaarden?

Methode

11 vrouwen · 1 man

12
semigestructureerde interviews

18–72
jaar oud: 4 jonger dan 26, 8 ouder

Resultaten

Gezinsplanning volgt niet altijd een uitgestippeld plan

Respondenten beleven gezinsplanning op uiteenlopende manieren:

Actief sturen
bewust kiezen, bv. wachten op stabiliteit of geen kinderen willen

Situatief beslissen
kiezen binnen wat op dat moment mogelijk is

Aanvaarden
een onverwachte zwangerschap krijgt een plek

Deze vormen kunnen elkaar afwisselen of tegelijk aanwezig zijn. Soms volgt een zwangerschap ondanks anticonceptie. Niet gepland betekent niet ongewenst.

Beslissen binnen onzekerheid

Wie elke dag moet overleven, heeft weinig ruimte om vooruit te denken. Toch maken mensen ook binnen beperkte mogelijkheden keuzes die voor hen betekenis hebben: **begrensd handelingsvermogen** (*constrained agency*).

Wie spreek je aan, en waarover?

Arts / gynaecoloog
Medische vragen: anticonceptie, lichamelijke gezondheid

Sociaal werker
Haalbaarheid van een kinderwens, steunbronnen, verwachtingen uit de omgeving

> **Laat dat bij mensen zelf. Het is niet omdat ik hulp kom vragen dat daarom alles uit mijn handen moet genomen worden. (…) Laat ons gewoon samen zoeken.**
>
> Respondent

Wat het gesprek afremt

- ✕ **Andere prioritaire zorgen:** wie hulp zoekt voor een dringend probleem, staat niet meteen stil bij een kinderwens.
- ✕ **Schaamte** over een zwangerschap die niet aan verwachtingen voldoet.
- ✕ **Angst voor gevolgen:** wat doet de hulpverlener met wat ik vertel?
- ✕ **Privézaak:** voor sommigen hoort dit gesprek alleen bij de partner.

Wat het gesprek mogelijk maakt

- ✓ **Vertrouwen** dat gegroeid is in een bestaande relatie.
- ✓ **Niet oordelen** over leefomstandigheden of ouderschap.
- ✓ **Juiste timing:** afgestemd op de hulpvraag van dat moment.
- ✓ **Open vragen** zonder vooraf gewenste antwoorden.
- ✓ **Autonomie:** meedenken, niet beslissen in de plaats van de cliënt.
- ✓ **Informele setting,** zoals een wandeling, kan de drempel verlagen.

Conclusie

Sociaal werkers kunnen een **aanvullende rol** opnemen naast medische zorg: relationeel, contextgevoelig en niet-directief. De cliënt houdt de regie en bepaalt of en wanneer gezinsplanning ter sprake komt.

Aanbevelingen

- **Sociaal werkers:** laat merken dat het onderwerp bespreekbaar is en wees duidelijk over vertrouwelijkheid.
- **Organisaties & opleidingen:** maak gezinsplanning een thema in de opleiding en stem af met medische zorgverleners.
- **Beleid:** heb aandacht voor bestaanszekerheid en voor de grens tussen ondersteuning en inmenging.

Lyssens-Danneboom, V. (2025). *Sociaal werk en gezinsplanning.* Antwerpen: Karel de Grote Hogeschool. ISBN 978-94-9157-117-6